
ГОРІНА О.Т.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціально-
гуманітарної підготовки,
Західнодонбаський інститут
Міжрегіональної академії
управління персоналом,
м. Павлоград

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ГУМАНІТАРНИХ НАУК НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті розглядається культурно-історичний аспект гуманітарних наук, як вимога часу з проблеми формування особистості студентської молоді у період професійної підготовки.

Ключові слова: гуманістична спрямованість, особистість, гуманітарні науки,

В статье рассматривается культурно-исторический аспект гуманитарных наук, как требование времени с проблемы формирования личности студенческой молодежи в период профессиональной подготовки.

Ключевые слова: гуманистическая направленность, личность, гуманитарные науки.

The article examines the cultural and historical aspects of the humanities as a requirement of the time with the problem of formation student's youth identity in the period of training

Key words: humanistic orientation, personality, humanities.

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Надзвичайні динамічні трансформації, які відбуваються сьогодні в суспільно-політичному житті, вимагають перенесення акцентів вітчизняної освіти з традиційного отримання студентами знань на розвиток особистості майбутнього фахівця, готового до системного та конструктивного мислення, діяти цілеспрямовано в складних нестабільних умовах, брати на себе відповідальність (економічну, юридичну, моральну) за свої дії, вчинки, поведінку, результати професійної діяльності.

В українському суспільстві поглиблюється духовна криза. Політична нестабільність та соціально-економічний стан у суспільстві вимагають від молодшої людини вміння визначати мотиви своєї життєдіяльності, професійну перспективу, бачити свою соціальну роль та очікувані результати.

Питання формування особистості студентської молоді завжди стояли в центрі уваги вчених педагогів, психологів. Особливо сьогодні дослідники даної проблеми констатують на необхідності використання культурно-історичного потенціалу гуманітарних наук у навчально-виховному процесі ВНЗ, гуманістичній спрямованості якості освіти вищої школи.

Провідна роль у вирішенні озна-

ченої проблеми належить вищим навчальним закладам. Саме вища школа, як один із інститутів виховання молоді, формує особистість, яка повинна реалізувати набуті знання на практиці і застосовувати їх на користь суспільства та держави.

Для вирішення означеної проблеми у ВНЗ є культурно-історичний простір, культурно-історична спадщина свого народу. Через засвоєння яких молода людина зможе усвідомити свою індивідуальність, належність до українського народу, відповідальність за нього та майбутнє своєї держави.

Не буде перебільшенням думка, що навчальний заклад здійснює духовний зв'язок поколінь і духовного досвіду людства, створює умови для відтворення духовних цінностей, закладає основи життєдіяльності, соціальної діяльності, світогляду, морально-етичних установок на професійну діяльність студента як майбутнього фахівця.

Однак, вища школа не встигає акцентувати свої програми до бурхливих суспільно-політичних змін, розробити педагогічні умови формування особистості майбутнього фахівця відповідно до вимог часу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У сучасній вітчизняній та зарубіжній психолого-педагогічній науці багатогранні аспекти гуманізації та гуманітаризації вищої освіти роз-

глядаються в дослідженнях В. Андрущенко, С. Гончаренка, М. Євтуха, В. Семиченка, О. Сухомлинської, І. Якиманської. Вплив цих процесів, роль духовно-культурної спадщини української історії та культури на формування особистості молодого фахівця вивчали І. Бех, В. Долженко, К. Дубич, М. Роганова, Г. Шевченко та ін. [1,4,5,10,11,12]. Гуманістичні основи педагогічної діяльності формування духовного потенціалу студентської молоді в процесі професійної підготовки досліджено О. Олексюк [9]. Більшість вчених є прихильниками цілісного навчально-виховного процесу на гуманістичних засадах, звертають увагу на використання особливостей національної культури, менталітету свого народу, його духовно-культурної спадщини.

Таким чином, аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про необхідність використання культурно-історичного потенціалу гуманітарних наук для формування особистості майбутніх фахівців.

Формулювання цілей статті (постановка завдання).

Метою даної статті є визначення ролі гуманітарних наук у формуванні особистості студентської молоді в період професійної підготовки у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів.

Сучасний стан навчально-виховного процесу у вищій школі, його недостатня соціальна ефективність, вимагають оновлення змісту, форм і методів виховного впливу на формування особистості студентської молоді. Крім того, у вищій школі виникла низка протиріч, які необхідно розв'язати з метою формування особистості майбутніх фахівців. Це протиріччя між:

- вимогами суспільства до вищої

школи у формуванні особистості фахівців та відсутністю досвіду створення відповідних педагогічних умов;

- необхідністю формування ділових якостей людини у майбутніх фахівців: прагматизму, заповзятливості, ділової амбіційності та потребами оновленого суспільства у формуванні таких гуманістичних рис людини як людяність, толерантність, відвертість, добродійність, великодушність, які не входять до переліку якостей людини (фахівця) за потребами ринку праці та вимог роботодавців. Очевидно, що проблема формування особистості студентської молоді актуальна на сьогоднішній день.

Продовжуючи дослідження означеної проблеми, ми зупинимося на визначенні тих навчальних дисциплін, їх змістового забезпечення, які на нашу думку, мають виховний вплив на формування особистості студентів у період професійної підготовки.

Ми вважаємо, що виконання поставлених завдань можна досягти, насамперед, внаслідок глибокого і всебічного оволодіння студентами змістом навчальних дисциплін (філософія, релігієзнавство, соціологія, політологія, психологія, історія України, історія культури, культурологія, духовна спадщина рідного краю (спецкурс, який передбачає вивчення особливостей регіональної культури). Ці та інші гуманітарні дисципліни розкривають національні та загальнолюдські цінності, самобутність української мови, родовід народу, особливості національної культури, традиції та звичаї, обряди, побутову культуру, національну творчість, особистий внесок майстрів мистецтва та культури у створення культурних надбань.

Важливе значення для формування особистості студентської молоді має вивчення курсу «Філософія». Осо-

бливо в сьогоднішніх освітніх умовах підвищилася роль цієї навчальної дисципліни у вихованні культури особистості, її професійної підготовки. Структура програмового матеріалу включає логіку, етику, історію релігії, як важливих аспектів формування світогляду молоді.

Використання активних навчальних форм: семінар-дискусія, «круглий стіл», створює умови для розгляду філософських питань, які в результаті мають протилежні, суперечливі висновки. Студенти, готуючись до участі в навчальних заняттях, вивчають концепції різних філософських напрямів, філософських шкіл, аналізують процес розвитку філософської думки в різні історичні епохи. Знання категоріального апарату, змістове його пояснення, розвивають вміння практичного використання студентами теоретичних знань.

Як один із світоглядів, важлива форма суспільної свідомості, філософія створює передумови для осмислення молодою людиною цілей і сенсу свого життя; сприяє формуванню здібностей до логічного мислення; забезпечує засвоєння специфіки філософського пізнання дійсності.

Ми вважаємо, що використання інноваційних форм і методів викладання дисципліни «Філософія» дозволяє формувати духовність особистості студента, розвивати вміння вибору дій, вчинків, поведінки, їх критичного аналізу та взаємовідносин на основі гуманності, толерантності, поваги до життєвої позиції інших людей і т.д.

Не менш важливе виховне завдання для формування особистості молодої людини виконує релігієзнавча складова філософської освіти, яка дає знання з релігії як соціально-культурного феномену. Так склалося історично, що на зміну «Основам наукового атеїзму»

в навчально-освітній процес увійшло «Релігієзнавство» як навчальна суспільно-гуманітарна дисципліна, яка показує переваги однієї світової релігії над іншою. Уже два-три покоління змінили своє ставлення до релігії в цілому. Змінилася сутність релігії і в культурі, її значення в житті індивіда, суспільства. Як і у світі так і в українському суспільстві відроджується дух релігійності. Відбувається переосмислення релігійних феноменів, збільшується кількість нетрадиційних релігій, щоб заповнити вакуум бездуховності, сформованої в попередні роки.

Доповнюючи вищесказане, слід означити виховні завдання курсу дисципліни «Релігієзнавство»: підвищити рівень гуманітарної освіти для формування духовної культури студентської молоді через розкриття сутності релігії, її ролі в системі духовної культури, в житті суспільства взагалі; розкрити зміст релігії, її структуру і функцію в житті кожної людини, не беручи участі в полеміці з представниками богослов'я та атеїзму, на основі наукових методів та фактичного матеріалу; дати характеристику світових релігій та релігій, які поширені на території України і тим самим сприяти утвердженню почуття толерантності для досягнення міжцерковної, конфесійної, громадянської злагоди в суспільстві.

Особливу роль у процесі формування особистості студентів у період професійної підготовки, серед соціально-гуманітарних дисциплін, займає соціологія. Як загальнообов'язкова навчальна дисципліна, на всіх напрямках підготовки студентів, допомагає зрозуміти суспільство, його структуру, соціальні ролі індивіда, його взаємодію з багатьма соціальними інститутами, формує соціальну компетенцію особистості, науковий світогляд.

На сьогоднішній день логіка суспільного прогресу така, що жоден економічний та політичний проект не буде успішно здійснений без урахування соціального аспекту, який є обов'язковою складовою будь-якої діяльності людини. Вивчення курсів «Соціологія», «Економічна соціологія» допоможе: сформуванню в майбутніх фахівців соціологічне мислення та культуру мислення; надасть молодій людині необхідну допомогу в розумінні сутності і змісту складних соціологічних явищ і процесів, що відбуваються в сучасному суспільстві; сформує вміння виявлення причин та джерел виникнення соціологічних процесів; розвинути вміння поведінки в різних соціальних конфліктах та пошуку адекватних шляхів їх подолання й вирішення; сформуванню у молодого спеціаліста вміння професійних відносин та відносин в колективі; розвинути особистісні якості на основі таких рис духовності особистості як людяність (гуманність), толерантність, доброчинність, взаємодопомога, партнерство; сформуванню здатність у студентів брати на себе відповідальність за прийняті рішення.

Ми вважаємо, що виховне значення змісту вищеназваної навчальної дисципліни в тому, щоб навчити молодого фахівця жити в колективі, суспільстві, тобто сформуванню систему життєвостислових цінностей за принципом «Людина серед людей».

Для продовження визначення культурно-історичного потенціалу гуманітарних наук у навчально-виховному процесі, слід звернути увагу на те, що у недалекому минулому, інтелектуальний потенціал науки майже не використовувався в політичному житті суспільства, що обмежувало участь широких народних мас у політичному житті.

З метою оволодіння системою наукових знань про політичне життя, формування політичної культури, лідерських якостей та свідомої участі молодого фахівця в соціально-політичних процесах, у структуру гуманітарної освіти введено викладання навчальної дисципліни «Політологія», завдання якої: допомогти молодому фахівцеві об'єктивно розібратися в системі політичних відносин в українському суспільстві; обрати громадянську зрілу позицію відносно політичних процесів; розвивати в молоді політичну культуру; розвивати вміння свідомо використовувати свої громадянські та політичні права; утверджувати правила життя в суспільстві на основі морально-етичних та духовно-культурних цінностей.

Особистий педагогічний досвід дозволяє констатувати, що вивчення теми «Особистість і суспільство» з навчальної дисципліни «Соціологія», підводить студента до усвідомлення своєї причетності до всього, що відбувається в суспільстві, прогнозування своєї ролі. Вивчення теми «Особистість і політика» з «Політології» формує вміння та навички активної участі з реалізації особистих прав і свобод, не бути пасивним очевидцем політичних процесів, бути готовим приймати активну участь, брати на себе відповідальність за суспільство і своє життя у ньому. Усвідомлений підхід студента до вивчення названих дисциплін через науково-методичне забезпечення курсу, взаємодію та співпрацю «викладач-студент», проведення досліджень та участь в активних формах навчальних занять, породжує гуманістичні цінності, які можуть виступати регулятором дій, вчинків, поведінки молоді людини.

Відомо, що гуманістичні цінності – це втілення у світогляді особистості

переконань, поглядів, відношення до суспільства, світу, усвідомлення себе як «Я». Вони впливають на вчинки й поведінку людини в суспільстві, зумовлюють її життєвий вибір, дають можливість осмислити цінність життя, його неповторність і необхідність чуйного, справедливого, милосердного ставлення до людини. Досягти такого результату з формування політичної культури особистості студента можна, якщо виховний і навчальний процеси організовані як єдина система. Предметні знання та вміння – спрямовані на розвиток ерудиції, тому формують теоретичний аспект професійної діяльності, забезпечують професійну мобільність, конкурентоспроможність, а виховання майбутнього фахівця через гуманітаризацію – формує людину.

Вітчизняний навчально-освітній досвід підтверджує необхідність у розв'язанні означеної проблеми використання особливостей національної культури, менталітету, традицій, історії свого народу, регіону, краю. Ми переконані, що одержані теоретичні знання з «Історії України» будуть мати більший вплив на особистість молодої людини при вивченні культурної спадщини рідного краю. Відомо, те, що створено попередніми поколіннями і стало звичаями та традиціями, сприймається молодою людиною як зразок прикладу, майстерності, досконалості. Однак, не допускати вчити молодь любити свій народ за важке, але славне майбутнє. Молодь потрібно вчити жити для себе, своєї родини, свого народу, своєї держави та бути самодостатньою, успішною.

Під час аудиторних занять створювати такі умови, які б задовольняли пізнавальні, морально-естетичні потреби кожного студента. За таких

умов одержані знання допомагають пізнати особливості життя минулих поколінь, оцінити їх вклад і виробляють прагнення жити, творити, не залишатися байдужими до майбутнього своєї землі.

Формування професійних, морально-естетичних, особистісних якостей студентів передбачено змістом курсу «Історія культури», який ставить завдання не тільки сформуванню системи знань про закономірності історії культурного процесу, культуру як специфічний та унікальний феномен людства, а набуття навичок та умінь застосування знань з дисципліни для визначення норм особистісної поведінки в умовах розмаїття культур. Важливо відзначити, що освоєння культури як єдності істини, добра і краси здатне оновити душу, погляди на світ і на себе самого в ньому.

Ми вважаємо, що вивчення курсу «Історія культури» має відбуватися на інтерактивній основі, що забезпечить застосування проблемно – пошукових та творчих методів навчання. Студенти працюють у групах, парах, розподіляють ролі, виконують творчі завдання за рівнем, складають проекти, готують доповіді за результатами досліджуваних проблемних питань, вчать презентувати результати дослідження, аналізувати та вислуховувати інші відповіді.

Також ми поділяємо думку Н.І.Зикун в тому, що не можна допустити доповнення спеціальних дисциплін фрагментами гуманітарних знань. Важливо, щоб зміст усіх предметів був просякнутий гуманізмом [7].

Таким чином, у даній статті не зроблено повного аналізу культурно-історичного потенціалу гуманітарних дисциплін на формування майбутніх фахівців у період професійної підго-

товки. Однак вважаємо, що формування особистості студентської молоді в період професійної підготовки буде результативним, якщо: в зміст предметів соціально-гуманітарного та економічного блоків буде внесено теми, питання, проблеми, ситуації, які можуть мати вплив на розвиток особистості студента, вивчення названих навчальних дисциплін буде викладено через залучення студентів до активних форм навчальної діяльності з вивчення, аналізу, осмислення теоретичного матеріалу.

Також важливо відзначити, що формування особистості майбутнього фахівця неможливо здійснити на рівні окремо взятого навчального закладу. Процес формування особистості майбутніх фахівців вимагає цілеспрямованих, скоординованих зусиль держави, суспільства, вищої школи. Гуманістична складова професійної підготовки студентів, незалежно від об'єктивних чинників, поступово змінить ідеали молодих людей, ціннісні орієнтації в суспільстві в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бех І.Д. Пріоритети виховання сучасної вузівської молоді // *Виховна робота у вищому навчальному закладі: Симбіоз нового і традиційного: Збірник наук.праць за матеріалами Всеукр.наук.-практ.конференції.* – Кам'янецьк – Подільський: Кам'янецьк – Подільський держ.пед.ун – т , інформаційний видавничий відділ, 2001. – 268 с. (с.14 – 15).
2. *Вища освіта України.- Додаток 4, том V (23), - 2010 р. – Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору.- 572 с.*
3. Гончаренко С. *Український педагогічний словник / С.Гончаренко.-К.: Либідь, 1997.-357 с.*
4. Долженко В. О. *Виховання духовних цінностей студентської молоді в полікультурному просторі: дис. на здобуття наук.ступ.канд.пед. наук: 13.00.07 «Теорія і методика виховання» /Долженко Валерій Олександрович;Східноукраїнський нац.ун-тім.Володимира Даля. - Луганськ, 2006. -192*
5. Дубич К.В. *Особистісно орієнтоване виховання студентів в умовах соціокультурного середовища вищого навчального закладу: дис.на здобуття наук.ступ.канд.пед.наук: спец.13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Дубич Клавдія Василівна; Східноукраїнський нац.ун-тім.Володимира Даля. – Луганськ, 2007.- 297 с.*
6. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика: Збірник наукових праць / Гол.редактор Г.П.Шевченко - Вип.3. – Луганськ: Вид – воСхідноукр. нац. ун-ту ім. В.Даля, 2005. - 220с.*
7. Зикун Н.І. *Роль гуманітарної складової у структурі професійної освіти: сучасний стан і перспективи // Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти: Матеріали Четвертих ірпінських міжнародних науково – педагогічних читань.- Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2006.- 494 с.(с.130 – 133).*

8. Кузнєцова В.Г. Гуманітарний світогляд: теорія і практика формування студентської молоді / В.Г.Кузнєцова // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: зб.наук.праць / Ред.кол.Т.І.Суцєнко (відп.ред.) та ін. – Київ – Запоріжжя. – Вип.18. – 300 с. (с.60 – 63).
9. Олексюк О. М. Формування духовного потенціалу студентської молоді в процесі професійної підготовки: дис...доктора пед.наук: 13.00.01/ Олексюк Ольга Миколаївна; Київський державний інститут культури. – К.,1997. – 333л.
10. Омельченко О. П. Духовний розвиток учнівської молоді в регіонально – культурно-освітньому просторі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання»/ Омельченко Олексій Петрович; Східноукраїнський нац. ун-т ім.Володимира Даля.- Луганськ, 2005.-20 с.
11. Роганова М. В. Соціокультурне середовище вищого навчального закладу як один з чинників виховання духовної культури сучасного студента / М. В. Роганова // Педагогічний дискурс. – Хмельницький: ХГПА, 2012. – Вип. 12. – С. 261–267.
12. Супруненко О.М. Гуманізація та гуманітаризація вищої освіти // Проблеми гуманізації та виховання у вищому закладі освіти: Матеріали ірпінських міжнародних науко-педагогічних читань.- Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2006.- С.61-63.
13. Шевченко Г.П. Духовний розвиток особистості: Пошуки нового підходу до проблеми // Духовність особистості: Методологія, теорія і практика: Збірник наук.праць / Гол.ред.Г.П.Шевченко. – Вип.4. – Луганськ: Вид-во Східноукр.нац. ун –т ім.В.Даля, 2005. – 232 с. (с.221-226).